

Stanovisko k dokumentu: Stratégia a akčný plán inklúzie v okrese Snina

1. Všeobecné pripomienky:

V názve dokumentu je uvedený okres Snina, ale obsah sa nezameriava na celý okres, venuje sa situácii v meste Snina a aktivitám v niekoľkých lokalitách. Aj z tohto pohľadu je potrebné mať jasné na čo sa chce stratégia zamerať. Na základe potreby praxe sa odporúča, aby samospráva v každom meste a obci mala mať stratégiu a akčný plán inklúzie, ktorá by mala byť schválená miestnym alebo obecným zastupiteľstvom ako dodatok k Plánu hospodárskeho a sociálneho rozvoja mesta alebo obce.

Ak má návrh stratégie zahrnúť celý okres mala by skúmať sociálne, ekonomické a politické pozadie okresu Snina, aby sa zistilo, ako tieto faktory ovplyvňujú inklúziu. Posúdiť, do akej miery stratégia rieši reálne potreby a problémy komunit v okrese.

V dokumente by mala byť jasná hranica medzi stratégiou a akčným plánom.

Odporúčam prehodnotiť, či sú ciele stratégie realistické a dosiahnuteľné. Posúdiť, či boli správne identifikované všetky cieľové skupiny a či sú intervencie prispôbené ich špecifickým potrebám.

Východiskové materiály máte veľmi dobre podchytené. Avšak v samotnej stratégii chýba komplexnejšia analýza východiskovej situácii mesta Snina ako aj ďalších lokalít. Napríklad pre inklúziu v oblasti vzdelávania materiál neuvádza vývoj populačných trendov, prehľad škôl a školských zariadení v meste, aká je situácia čo sa týka segregácie, problémov na jednotlivých školách, školská dochádzka v jednotlivých školách, či v niektorej škole nie je vysoká koncentrácia žiakov pochádzajúcich z rodín s nízkym sociálno-ekonomickým statusom, aké sú školské výsledky žiakov škôl a iné súvisiace skutočnosti. Či sa realizuje celodenný výchovný systém na školách v meste, ktorý napomáha rozvoja osobnosti aj žiakom so sociálne znevýhodneného prostredia. Aký je výchovnovzdelávací potenciál škôl, školských zariadení a vzdelávacích inštitúcií v meste, ktorý by mohla stratégia navrhnúť ako efektívne využiť v prospech toho, aby sa vytvorili podmienky pre zabezpečenie práva prístupu všetkým deťom a žiakom v meste alebo obci ku kvalitnému vzdelávaniu. Podobne je potrebné rozpracovať analýzu aj v oblasti zdravia, bývania, zamestnanosti alebo nediskriminácie. V oblasti nediskriminácie máte aj dobre pripravený dotazník aj výsledky z neho, avšak neboli premietnuté do stratégie. S výsledkami dotazníka v oblasti diskriminácie by sa dalo robiť, ale text dokumentu poukazuje, že sa zvolila cesta menšieho odporu a zaväzuje sa len ku aktivitám, ktoré už robí niekto iný (ako Cesta von, alebo Zdravé regióny), vedie k slovnej „vate“ s ľudsko-právnymi termínmi (a niekedy úplne zle uchopenou terminológiou), alebo k nezáväzným vetám typu „bolo by vhodné niečo spraviť“, no aktivita nikde nie je definovaná.

Dôsledne spracovaná analýza, by lepšie poukázala na slabé stránky, potreby a výzvy, ktorým mesto čelí. Na základe analýzy by bolo ľahšie navrhnúť konkrétne zlepšenia alebo zmeny v stratégii a akčnom pláne. Tiež by pomohla sumarizovať hlavné body stanoviska a poskytnúť jasné, stručné a realizovateľné doporučenia na zlepšenie začlenenie občanov mesta z marginalizovaných alebo inak zraniteľných skupín.

Stratégia si vyžaduje jasne definované, merateľné ciele, ktoré mesto plánuje dosiahnuť v určitom časovom rámci. Ciele by mali byť SMART (špecifické, merateľné, dosiahnuteľné, relevantné, časovo vymedzené). Konkrétne strategické postupy, prístupy a opatrenia, ktoré samospráva použije na dosiahnutie svojich cieľov, aké zdroje plánuje využiť – zdroje z fondov EÚ, štátnych fondov, z rozpočtu mesta alebo iných zdrojov (Nórsky finančný mechanizmus, projekty mimovládnych organizácií v meste). V stratégii chýba špecifikácia, čo plán má dosiahnuť, vymedzenie hranice plánu, ako aj akékoľvek obmedzenia alebo výzvy, ktoré môžu ovplyvniť jej implementáciu.

Návrh stratégie postráda identifikáciu možných rizík spojené s implementáciou plánu a návrhy a opatrenia na ich zmiernenie alebo predchádzanie. Rovnako chýba stanovenie, ako bude pokrok meraný a hodnotený, vrátane špecifických ukazovateľov výkonnosti.

Odporúčam samostatne v texte vyčleniť Akčný plán, ktorý bude detailne popisovať, ako budú opatrenia, odporúčania a ich ukazovatele zo stratégie realizované, vrátane konkrétnych akcií, podujatí, aktivít, stanovenia časového rámca, určenia zodpovedných osôb, vymedzenia potrebných finančných prostriedkov, ich zdrojov a indikátorov plnenia.

2. Konkrétne pripomienky k textu návrhu:

Medzi cieľovými skupinami chýba majoritná spoločnosť – v prípade akejkoľvek inklúzie treba hovoriť aj s majoritou, zapájať ju do diania a scitlivovať. (str. 6)

V časti „participácia a zúčastnené strany“ chýba konkrétny opis spôsobu zapojenia vymenovaných spolupracujúcich inštitúcií. Čo bude ich rola? Akým spôsobom bude spolupráca prebiehať? (str.12)

Pri menovaní aktivít smerujúcich k vytvoreniu siete Multifunkčných centier pre deti a mládeže chýbajú termíny, v ktorých by jednotlivé centrá mali vzniknúť. Zahrnutím takýchto termínov je progres v Stratégii a akčnom pláne v okrese Snina sledovateľný. Taktiež nie je jasné, kto bude priamo zodpovedný subjekt za ich vznik (je len naznačená „spolupráca“ s vymenovanými spolupracujúcimi inštitúciami). (str. 12-13)

Nie je jasné, čo sa myslí slovným spojením „Všeobecne sú ľudia z MRK znevýhodňovaní (...), kultúrou a nepodnecovaním rozvoja“. Ako znevýhodňuje kultúra ľudí žijúcich v prostredí MRK? Čo konkrétne znamená „nepodnecovanie rozvoja“? (str. 20)

V časti „Ľudia z marginalizovanej rómskej komunity“ sa strieda označenie „marginalizované rómske komunity“ a „rómske komunity“. V samotnom dokumente je pojem MRK už definovaný (na str. 16), navrhujem preto opierať sa o túto definíciu a všade v tejto časti uvádzať MRK. Nie každý človek pochádzajúci z rómskych komunít je zároveň aj marginalizovaný. Ujasnenie „väčšina týchto detí je však zároveň zo sociálne znevýhodneného prostredia“ (str. 20) nie je postačujúce, nakoľko je SZP kategóriou používanou len v systéme školstva na Slovensku. (str. 20)

V časti „komunitné susedské spoločenstvá“ (str. 22) sa uvádza, že v rámci komunít budú vyzdvihovaní „prirodzení vodcovia a výrazné osobnosti“, ktorých cieľom bude cez vplyvanie na členov komunity a vytváranie „susedského spoločenstva“ zlepšovať spôsob života komunít. Ako budú títo „prirodzení vodcovia a výrazné osobnosti“ identifikovaní? Čo bude ich motiváciou pridať sa k tejto iniciatíve? Dostanú pri jej plnení nejakú podporu? Aké budú konkrétne ich úlohy, prípadne ako je definovaná ich práca? Aký je cieľ celej aktivity,

definovaný presnejšie ako „zlepšovať spôsob života“? Ako konkrétne okres Snina definuje pojem „susedské spoločenstvo“?

V časti „dostupnosť voľnočasových aktivít pre rôzne vekové kategórie“ je vhodné poukázať na fakt chýbajúcej motivácie zapojenia sa dospelých občanov z MRK do navrhovaných aktivít. Ako chce okres Snina zabezpečiť záujem obyvateľov o ponúkané školenia? Ako budú školenia prebiehať – ide o hromadné podujatie pre všetkých obyvateľov, alebo len ľudí z MRK? Bude sa konať v spoločných priestoroch, alebo priamo v domácnostiach? (str. 22)

V časti „dostupnosť voľnočasových aktivít pre rôzne vekové kategórie“ je vhodné doplniť aj doučovanie a možnosť vytvorenia bezpečného a podnetného prostredia, kde si môžu deti z MRK pod dozorom vhodnej osoby (učiteľ, asistent učiteľa, vychovávateľ) plniť školské povinnosti, ktoré v prostredí domova plniť nemôže. (str. 22)

V kapitole „asistenti zdravia – Zdravé regióny“ nie sú navrhnuté žiadne riešenia, alebo odporúčania. Je potrebné dodať, že väčšinu v tejto časti identifikovaných problémov v oblasti zdravia organizácia Zdravé regióny cez asistentov podpory zdravia nerieši – nejedná sa o profesionálnych zdravotníckych pracovníkov so zdravotným vzdelaním, často ide o ľudí s ukončeným nižším stredným vzdelaním ktorých úlohou je najmä podporovať povedomie o prevencii a pomáhať s prekonávaním bariér medzi komunitami a zdravotníckym systémom na Slovensku. Ich prítomnosť v komunitách však nie je riešením nedostatočnej zdravotnej a sociálnej starostlivosti. (str. 22)

V kapitole „zabránenie umiestňovaniu rómskych detí do špeciálnych škôl“ by bolo vhodné nahradiť niektoré pojmy (duševne postihnuté deti, zaostalé dieťa, rozumovo zaostalé dieťa) vhodnejšími termínmi, ako napríklad „dieťa s mentálnym postihnutím“. (str. 24)

V kapitole „zabránenie umiestňovaniu rómskych detí do špeciálnych škôl“ je v úvodnej vete chybné uvedené, že sú deti zaraďované do centier špeciálnopedagogického poradenstva. Správne ide o zaraďovanie do špeciálnych škôl. (str. 24)

V kapitole „zabránenie umiestňovaniu rómskych detí do špeciálnych škôl“ chýbajú konkrétne riešenia, pričom je väčšina zodpovednosti za prevenciu preradovania detí do špeciálnych škôl kladená na rodičov. Bolo by vhodné vziať do úvahy existenciu Štandardov odborných činností (dostupných na stránkach Výskumného ústavu detskej psychológie a patopsychológie, ako aj na stránkach MŠVVaM SR), ktoré upravujú prácu centier poradenstva a prevencie, ktoré sú v konečnom dôsledku za diagnostiku a prisúdenie konkrétnej diagnózy dieťaťu zodpovedné. Vyžadovanie dodržiavania štandardov je účinnou formou prevencie pokračovania trendu nesprávneho zaraďovania detí do špeciálneho školstva. (str. 23-24)

V oblasti Vzdelávanie (od str. 30) sa viacnásobne objavuje téma vysokej miery vymeškávania výchovno-vzdelávacieho procesu na školách u detí z prostredia MRK. Vhodným krokom by bola identifikácia bariér v okrese – aké sú konkrétne dôvody, prečo deti z prostredia MRK vo zvýšenej miere absentujú z vyučovania a pokúsiť sa na tieto dôvody cieľiť prípadné opatrenia. Medzi spomínaným nezáujmom rodičov o proces vyučovania a dochádzku tak môže byť aj iné povinnosti v domácnosti, nutnosť starať sa o mladších súrodencov, hygienické, alebo zdravotné komplikácie, iné vzorce správania sa ľudí žijúcich v generačnej chudobe, atď.

V oblasti „Rodičia ako súčasť vzdelávania“ (str.32) a v k nej prislúchajúcim aktivitám (str. 34-35) by bolo vhodné vypracovanie konkrétneho plánu navrhovaných stretnutí, vrátane SWOT

analýzy. Existuje viacero problematických oblastí, ktoré sa stretnutiach môžu objaviť (nezáujem niektorých komunit, konflikty počas stretnutí), pričom ich identifikácia by mohla napomôcť k prípadnej prevencii ich vzniku a manažovaniu aktivít v prípade ich vzniku.

V oblasti „Podpora deťom“ (32-33) a v k nej prislúchajúcim aktivitám (35-37) je viacero problematických častí:

Spomína sa zriadenie, resp. zabezpečenie fungovania školského parlamentu. Aby mala aktivita reálny dopad, musí mať školský parlament aj reálne kompetencie, schopnosť ovplyvniť chod školy aspoň v malých aktivitách. Existuje nejaké minimum takýchto kompetencií, ku ktorému sa vie okres Snina v spolupráci s partnermi zaviazat' v Stratégii?

Živé knižnice poskytuje organizácia Eduma, nie EduRoma.

V oblasti „Odmeňovanie ako motivácia“ môže byť problematický systém odmeňovania detí za dochádzku, alebo zvládnuté učivo materiálne (teda cez gombíky, reprezentujúce financie, za ktoré si možno v škole „kúpiť“ materiálne ceny). Aj keď je pozitívna motivácia oveľa silnejšia, ako negatívna, vnímanie výchovno-vzdelávacieho procesu ako transakcie už z pedagogického hľadiska v poriadku nie je. Otázna je aj otázka financovania tohto systému – ak sa systém osvedčí a bude existovať viac žiakov s náhlym záujmom o vyučovanie, motivovaných cez materiálny zisk, ako bude zabezpečený neustály prísun materiálnych cien ako bicykle, tablety, oblečenie, alebo laptopy. Pre správne nastavenie systému odmeňovania popri výchovno-vzdelávacom procese je vhodné kontaktovať Centrum poradenstva a prevencie, alebo priamo VÚDPaP. (str. 36)

V oblasti „podpora pedagogickým a odborným zamestnancom“ sa uvádza portfólio školení a tréningov, ktoré by boli pre pedagógov vhodné. Bolo by vhodné, ak by Stratégia vedela definovať minimum školení, ktorých sa musia pedagógovia pracujúci s marginalizovanými komunitami zúčastniť. (str. 37)

Oblasť „Zdravie“ (od str.40) síce uvádza veľmi zaujímavé štatistiky, vyplývajúce zo zberu dát v Snine, no nijako s nimi ďalej nepracuje – oblasť nedefinuje konkrétne aktivity, alebo ďalšie kroky. V časti, kde mali iné oblasti návrhy konkrétnych riešení, je len pár vybraných bodov z Akčných plánov k Stratégii rovnosti, inklúzie a participácie Rómov do roku 2030 na roky 2022-2024, ktoré vznikli pod Úradom splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity. Žiadna z aktivít nie je bližšie rozpísaná, taktiež nie je jasné, ako bude implementovaná priamo v okrese Snina a ako k tejto implementácii prispieva navrhovaná Stratégia a akčný plán inklúzie v okrese Snina.

Príloha č.1 – dotazníkový prieskum – identifikuje veľké množstvo ďalších problémov, ktorým obyvatelia mesta čelia, no Stratégia na ne nijako necieli. (od str. 44).

3. Záver

Odporúčam dokument prepracovať.

Spracoval: Ján Hero